

تأثیر درآمد و رزق حلال در تحکیم خانواده

اکرم اناربزچلو^۱

چکیده

تأثیر درآمد حلال در تحکیم خانواده به این ضرورت که خانواده به عنوان قدرتمندترین کانون و موثرترین مرکز برای سازماندهی جامعه است و شکی نیست که دوام یک جامعه بستگی به استحکام و قوام بنیان خانواده دارد و این تحکیم خانواده موثر از عواملی است که کسب حلال از جمله آنها است که در قرآن و روایات و سخنان بزرگان دین مورد تأکید واقع شده است در سیره امام رضا^{علیه السلام} از رزق حلال و عناوین مرتبط با آن سخن به میان آمده است .

از تأثیرات فراوانی که رزق حلال بر پیکره زندگی خانوادگی میگذارد ، تأثیر آن بر تحکیم پایه های خانواده است که این تأثیرات عبارت اند از : شادابی و طراوت چهره افراد خانواده ، آرامش زندگی ، تقرب افراد خانواده به درگاه خداوند ، نیرو و قدرت یافتن افراد خانواده ، سازگاری بین زوجین ، رسیدن به سعادت و توفیق و....

در مقاله حاضر نقش کسب روزی حلال بر جلوگیری از انحطاط خانواده چیست؟ را پاسخ می دهیم .

در کتب حدیثی روایاتی که اثرات رزق حلال و روزی پاک و طیب را بیان می کند فراوان است . روش تحقیق این مقاله از نوع توصیفی و وحيانی است و شیوه گردآوری داده ها مبتنی بر اسناد کتابخانه ای می باشد .

واژگان کلیدی : حلال ، رزق ، خانواده ، تحکیم .

۱- طلبه سطح دو مدرسه علمیه مهدیه خنداب .

مقدمه

کسب رزق حلال درمقابل کسب و درآمد حرام ، درآموزه های دینی وفقه اسلامی مورد بحث قرار گرفته وده ها آیه و روایت را به خود اختصاص داده است که این خود دلالت بر اهمیت آن در سعادت انسان و توفیقات الهی و روابط اجتماعی اقتصادی دارد . از سویی خانواده مهمترین نهاد جامعه است اگر خانواده از سلامت روحی و جسمی بی بهره باشد به نسبت آن جامعه نیز تحت تاثیر قرار خواهد گرفت . و آنچه که بدون شک در استحکام و قوام بخشیدن به پایه ها و ستونهای خانواده نقش آفرین است کسب روزی حلال است .

خداوند در قرآن کریم با واژه انسان به مسئله تغذیه و طعام اشاره کرده و می فرماید: « فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ^۱ آدمی باید به قوت و غذای خود به چشم خود بنگرد . »

خداوند در این آیه به انسان دستور می دهد و حکایت از تاثیرگذاری تغذیه در بعد جسمی و روحی افراد است . براین اساس سوال اصلی این است که درآمد و رزق حلال چه تاثیری در تحکیم خانواده دارد؟

در مورد این مسئله پژوهش های متعددی انجام شده که به برخی از آنها اشاره میشود : کتاب « تاثیر رزق حلال در تربیت دینی خانواده » نوشته فرحناز معمار و کتاب « آیین کسب روزی حلال » که روایتی داستانی در اخلاق کسب و کار است نوشته مهدی کرامتی ؛ این دو کتاب به جنبه های مختلف تاثیر رزق حلال بر خانواده و تربیت فرزندان می پردازد . کتاب تاثیر رزق حلال در تربیت دینی خانواده به بررسی نقش رزق حلال در تربیت دینی خانواده می پردازد و تاکید دارد که چگونه درآمد حلال می تواند در شکل گیری شخصیت دینی و اخلاقی اعضای خانواده کمک کند . و کتاب آیین کسب روزی حلال با روایتی داستان گونه به بررسی اخلاق کسب و کار و تاثیر آن بر زندگی فردی و خانواده می پردازد . این کتاب با ارائه مثال های علمی و داستانی خواننده را به اهمیت کسب روزی حلال و تاثیر آن بر روابط خانوادگی آشنا می کند.

در مقاله بررسی نقش کسب روزی حلال در پیشگیری از انحطاط خانواده با رویکرد تحلیلی به گزاره های قرآنی و روایی نوشته سید صادق حیدری به پژوهش هایی برای پیدایش راه حل پیشگیری از انحطاط خانواده و اهمیت کسر روزی حلال با توجه به قرآن و روایت صورت گرفته ومقاله تاثیر مال و لقمه حلال و حرام بر سرنوشت انسان و تربیت خانواده نوشته محمدعلی قاسمی پژوهش هایی درباره تاثیراتی که مال حلال وحرام بر سرنوشت و آینده انسان می گذارد و اینکه لقمه حلال چه تاثیری در تربیت خانواده دارد صورت گرفته است.

وجه تمایز این پژوهش با پژوهش های ذکر شده این است که موارد بالا منحصرأ به بهداشت و اهمیت جدی خانواده و مفهوم رزق حلال در تحکیم خانواده پرداخته نشده است.

با مطالعه این کتاب ها و مقالات می توان به موضوع اهمیت کسب روزی حلال و تاثیر لقمه حلال و حرام در زندگی انسان و بر تحکیم خانواده پی برد و از این طریق به سوی زندگی سالم تر و سعادتمندانه تر گام برداشت .

مفهوم شناسی

۱- حلال

معنای لغوی

حلال از ریشه حلل است که در موارد مختلف و کاربردهای گوناگون ، قرآن نیز به آن اشاره کرده است . در سوره مبارکه طه حضرت موسی علیه السلام هنگامی که برای دعوت فرعون می رود از خداوند درخواست کرده است : « وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ؛ گره از زبان من باز کن . »^۱ آرای لغویون در آیه نشان می دهد که معنای اصلی این واژه گشودن و بازگشودن گره است.

معنای اصطلاحی

ابن اثیر در تعریف اصطلاحی واژه حلال با استناد به روایتی از رسول مکرم اسلام آورده شده است : آن چیزی که خداوند در قرآن حلال کرده است « الْحَلَالُ مَا حَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ » چیزی است که ممنوعیتی در آن نباشد.

۲- رزق

معنای لغوی

واژه روزی به معنای رزقی است که خداوند متعال برای همه افراد زمین عطا کرده است و همینطور به معنای خوراک روزانه آمده است.^۲ کلمه رزق که معادل فارسی آن روزی است یعنی هرچیزی که موجودی دیگر را در بقای حیات و زندگی خود یاری نماید و در صورتی که آن رزق به هر صورتی ملحق به آن موجود شود حیاتش ادامه می یابد مانند : غذا ، که زندگی بشر و بقای او به وسیله آن ادامه پیدا میکند .^۳

۱- طه ، ۲۷ .

۲- ابن فارس ، معجم مقاییس الغه ، ج ۱ ، ص ۴۶۲ .

۳- قریشی ، قاموس قرآن ، جلد اول و ششم ، ص ۸۶-۸۲ .

معنای اصطلاحی

در اصطلاح به هر چیزی که مایه دوام حیات مخلوقات زنده است ، رزق میگویند . در واقع رزق موهبت و بخششی است از ناحیه خداوند متعال به بندگان بدون اینکه استحقاق آن را داشته باشند.^{۱۰}

۳- خانواده

معنای لغوی

مجموع افراد دارای پیوند نسبی یا سببی که در زیر یک سقف زندگی میکنند . مجموع خویشان و خاندان.

معنای اصطلاحی

خانواده واحدی است از اجتماع و ناشی از پیوند مشروع زن و مرد که فرزندان پدید آمده از این پیوند آن را تکمیل میکنند . و در تعریف دیگر آمده است خانواده شامل مجموعه ای از افراد است که با هدف و اندیشه به منافع مشترک زیر یک سقف قرار میگیرند و سرگرم زندگی می شوند.^۲

۴- تحکیم

معنای لغوی

واژه تحکیم در لغت به معنای حاکم گردانیدن کسی و نیز استوار داشتن است .^۳ و از ریشه حکم به معنای داوری کردن است و همچنین نام واقعه ای در جنگ صفین که بین سپاه معاویه و سپاه امام علی علیه السلام اتفاق افتاد .

معنای اصطلاحی

در اصطلاح کلام به دو معناست : ۱. اشاره به شعار حروریه از خوارج مبنی بر این که « لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ ؛ داوری و حکمرانی خاص خداوند است . » و به همین سبب به این گروه مُحَكِّمَه می

۱- طباطبایی ، المیزان ، ص ۱۳۶-۱۳۳ .

۲- قنادان ، جامعه شناسی ، ص ۱۶۸ .

۳- معین ، فرهنگ معین ، ص ۸۰ .

۵. بهداشت نسل

با خوردن چیزهای حلال نسل انسان دارای سلامتی روحی خواهد بود و نسلی که از حلال به وجود می آید هرگز ذاتا تمایل به هنجارهای غیرشرعی نخواهد داشت .
درآمدحرام نیز در نسل انسان به بار می نشیند بنابراین با پرهیز از خوردن لقمه حرام انسان به آتیه و بهداشت نسل خود باید توجه کند .

۶. سازگاری بیشتر زوجین

عوامل مختلفی از سوی کارشناسان برای امرطلاق گفته شده که ازمهمترین آنان ناسازگاری زوجین در زندگی مشترک و تمکین نکردن عاطفی و جنسی زوجین از سوی هم دیگر است. طلاق نتیجه یک رفتار اشتباه است که باید در مورد به وجود آمدن آن رفتار اشتباه ریشه یابی کرد عامل طلاق به هشت نوع تغذیه برمیگردد که به دو مورد اشاره میکنیم :

۱. تغذیه دیداری

اگر تغذیه درست و شرعی باشد در روابط زناشویی زوجین تاثیرگذار است و اگر درست و شرعی نباشد روابط زناشویی زوجین را تحت تاثیر قرار می دهد.

۲. تغذیه شنیداری

به مواردی اشاره دارد که مربوط به شنیدن است از این رو شنیدن حرف هایی مانند من تو را دوست دارم بسیار در روابط زن و شوهر تاثیر گذار است و البته شنیدن حرف های ضد آن اثر بسیار بدی در روابط زن و شوهر می گذارد بعضی از غذاها و آشامیدنی ها سبب سرد و گرم شدن روابط میان زن و شوهر میشود که زوجین باید به آن توجه داشته باشند.

۷. رسیدن به سعادت و توفیق

از صفات رذیله و متعلق به قوه شهویه مال حرام خوردن و از آن اجتناب نکردن است بیشتر کسانی که به هلاکت رسیدن سببش آن بوده و اکثر مردم که از فیض ها و سعادت ها محروم مانده اند به واسطه خوردن مال حرام است.

منابع رزق

خداوند در قرآن می فرماید : « هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر اینکه روزی او برخداست .
« سوالی که در این موضوع قابل طرح است اینکه منبع روزی کجاست که خداوند برای موجودات در این عالم مقدر کرده است.

۱. آسمان

خداوند در قرآن یکی از منابع روزی را آسمان بیان می کند و می فرماید : « هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ ءَايَاتِهِ
وَيُنْزِلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَ مَا تَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ؛ او کسی است که آیات خود را به شما نشان
می دهد و از آسمان برای شما روزی می فرستد تنها کسانی متذکر این حقایق می شوند که به
سوی خدا بازمیگردند. »

منظور از رزق آسمانی باران است که به وسیله آن گیاهان می روید که روزی بندگان است. و
علت اینکه باران را رزق نامیده آن است که باران سبب روری است . از دیگر آیاتی که خداوند
در آنها به این مسئله اشاره می کند : سوره مبارکه شورا آیه ۱۲ ، سوره مبارکه بقره آیه ۲۲ ، سوره
مبارکه یونس آیه ۳۱ ، سوره مبارکه نحل آیه ۷۳ ، سوره مبارکه نمل آیه ۶۴ ، سوره مبارکه سبا
آیه ۲۴ ، سوره مبارکه ذاریات آیه ۲۲ و سوره مبارکه جاثیه آیه ۵ است.

۲. زمین

براساس آیه قرآنی : « قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ؛ بگو چه کسی شما را از آسمان و زمین
روزی می دهد ؟ »

یکی دیگر از منابع رزق زمین است روزی دادن از زمین به معنای این است که زمین محل
رویش گیاهان و درختان و انواع متعدد مواد غذایی است از دیگر آیاتی که خداوند در آنها به این
موضوع اشاره دارد : سوره مبارکه بقره آیه ۲۲ ، سوره مبارکه یونس آیه ۳۱ ، سوره مبارکه حجر
آیه ۱۶-۱۵ ، سوره مبارکه نحل آیه ۷۳ ، سوره مبارکه نمل آیه ۶۴ ، سوره مبارکه سبا آیه ۲۴ ،
سوره مبارکه فاطر آیه ۳ و سوره مبارکه شورا آیه ۱۲ است.

نتیجه گیری

درباره کسب رزق حلال و پرهیز از حرام خواری در آیات و روایات ائمه معصومین علیه السلام بالخصوص امام رضا علیه السلام سفارشات فراوانی شده است. با توجه به این توصیه ها به وضوح می توان به ارتباط رزق حلال در تحکیم پایه های زندگی خانوادگی پی برد این امر آنقدر دارای اهمیت است و در استحکام خانواده سالم نقش دارد که در روایات فراوان به قانع بودن به روزی اندک اما حلال اشاره شده است. بنابراین کسب روزی حلال به صورت مستقیم و غیرمستقیم در تحکیم پایه های زندگی خانوادگی نقش اساسی دارد.

در صورت مستحکم بودن نهاد خانواده فواید مادی و فواید اخروی عائد خانواده و جامعه می شود در قرآن کریم روزی حلال از جایگاه ویژه ای برخوردار است و برکسب روزی حلال و نقش آن در زندگی فردی و اجتماعی سفارش و تاکید شده است در آیات فراوانی اوصاف رزق به نام های حسن ، کریم ، طیب ، معلوم ، و به غیر حساب بیان شده است . و عوامل زمینه ساز رزق براساس قرآن کریم اخلاص ، اطاعت ، انفاق و..... است که منابع رزق آسمان و زمین است.

منابع

*قرآن کریم

- ۱- ابن فارس ، احمد ، معجم مقاییس اللغة ، بیروت ، دار الکتب العلمیه .
- ۲- ثوری طبرسی ، میرزا حسین ، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ، قم ، مؤسسه آل البيت ، ۱۴۰۸ ه ق .
- ۳- حسینی دشتی ، مصطفی ، معارف و معاریف ، ج ۴ ، تهران ، نشر اندیشه اسلامی ، ۱۳۷۹ ه ش .
- ۴- سیره امام رضا علیه السلام .
- ۵- طباطبایی ، محمد حسین ، المیزان فی تفسیر القرآن ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی ، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ، ۱۴۱۷ ه ق .
- ۶- طباطبایی ، محمد حسین ، المیزان فی تفسیر القرآن ، چاپ پنجم ، قم : جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ، ۱۴۰۳ ه ق .
- ۷- طبرسی ، فضل بن حسن ، مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، چاپ سوم ، تهران : خیابان ناصرخسرو ، ۱۴۱۷ ه ق .
- ۸- طبرسی ، فضل بن حسن ، تفسیر جوامع الجامع ، چاپ اول ، تهران : دانشگاه تهران و مدیریت حوزه علمیه قم ، ۱۴۰۸ ه ق .
- ۹- طبرسی ، فضل ، مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، بیروت ، دار المعرفه .
- ۱۰- عطاردی ، عزیز اله ، مسند الامام الرضا علیه السلام ، بیروت ، انتشارات دار الصفوه .
- ۱۱- عطاردی ، عزیزاله ، مسند الامام الرضا علیه السلام ، چاپ اول ، مشهد : آستان قدس رضوی ، ۱۴۰۶ ه ش .
- ۱۲- قریشی ، علی اکبر ، قاموس القرآن ، تهران : دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۱ ه ش .
- ۱۳- قنادان ، منصور ، جامعه شناسی مفاهیم کلیدی ، تهران ، آوای نور ، ۱۳۷۵ .
- ۱۴- مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، تهران ، چاپ اسلامی .
- ۱۵- مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، چاپ دوم ، بیروت : مؤسسه الوفا .
- ۱۶- معین ، محمد ، فرهنگ معین ، تهران ، ۱۳۸۶ ه ش .

